

Förändring av problematisk maskulinitet

En fallstudie av pojkars utbildning i idrottens omklädningsrum

Inger Eliasson¹ & Jesper Fundberg²

¹ Pedagogiska institutionen, Umeå universitet; ² Enheten för polisiärt arbete, Malmö universitet
Författarkontakt <inger.eliaasson@umu.se>

Abstract

Transforming Problematic Masculinity: A Case Study of Boys' Education in the Sports Locker Room

The purpose of the study was through a case study to analyze the staging and experiences of an educational intervention carried out with team sports active boys in Sweden, which aimed to change a problematic masculinity in Swedish society. The case study is ethnographic in nature where an authentic educational process is followed and studied through observations, interviews and documents. The empirical material consists of observations of 14 intervention sessions with 100 boys (10–14 years of age), interviews with in total 17 participants; ten boys, three coaches, two educators and two operations managers. This article problematizes how intentions to change problematic masculinity is expressed through interventions with boys within the framework of team sports in Sweden. New knowledge is created about how different forms of masculinities are presented, negotiated, and challenged in education of boys in a sports locker room context. The results show that with different views on the problems among those involved, the intervention, as a solution to problematic masculinity, risks becoming counterproductive, which is reinforced if the content is not relevant to and adapted for the young target group. We argue for a more nuanced views on problematic masculinity, especially in relation to interventions-based education of young boys in sport as a solution which is in focus in this study.

Keywords: changing masculinities, hegemonic masculinity, complicit masculinity, intervention, team sports

Idrottsforskare har visat att maskulinitetsnormer inom idrott ofta konstrueras utifrån sexism, homofobi och rasism (Andreasson, 2007; Darj et al., 2013; Fundberg, 2003). I idrottsmiljöer accepteras och förstärks en problematisk maskulinitet genom förväntningar på att vara tuff, stark, tålig, inte visa svaghet eller rädsla utan vara dominerande, vilket å andra sidan kan ses som positivt inom olika idrotter. När pojkar och män umgås i könssegregerade grupper ges tillfällen att lära sig en problematisk maskulinitet av andra (Zimmerman, 2018). Det som ses som önskvärd manlighet eller egenskap inom idrott kan dock upplevas som problematisk i andra miljöer (Adams et al., 2010).

Enligt Zimmerman (2018) ska pojkar vara utåtriktade, sociala och utmärka sig på något sätt, särskilt i enlighet med könskodade beteendenor-mer, för att bli omtyckta och populära i ett socialt sammanhang som skolan. Detta resulterar i att pojkar som syns och hörs mest är de som blir populära i skolan (Zimmerman, 2018). Att inte utmärka sig genom att följa könsnormer kan innebära en ”social kostnad” för pojkarnas popularitet. Enligt Zimmerman (2018) kan en social kostnad för att inte följa könsnormer vara att bli retad, förlöjligad eller att förlora status i en social kontext. Att som pojke inom idrott visa känslor kan utgöra en risk som kan medföra en social kostnad då det kan förknippas med sexuella minoriteter, till exempel att förknippas med homosexualitet (Fundberg, 2003). Att följa könskodade normer kan tvärtom ge pojkar sociala fördelar, även om det kan finnas motsägelsefulla normer i en och samma sociala kontext, vilket kan vara av vikt för att förstå vad som tillåter eller begränsar pojkars beteenden (Zimmermann, 2018).

WHO (2009b) har påtalat behoven av interventionsprogram som kan bidra till en förändring av problematisk maskulinitet. Kunskapen om specifika program är begränsade även om det förs fram att ett sätt är att rikta sig till unga män för att förändra traditionella könsnormer (Burell et al., 2019; Peacock & Barker, 2014; WHO, 2009a). Dock finns begränsad forskning om hur förändringar av beteenden och värderingar som kan knytas till problematisk maskulinitet inom idrott kan iscensättas genom interventioner (Adams et al., 2010; Andreasson, 2007; Fundberg, 2003). Den begränsade forskning som finns indikerar dock att väl utformade program kan åstadkomma betydande förändringar i mäns könsrelaterade attityder och praktiker (Peacock & Barker, 2014).

Lagidrottens omklädningsrum är ett sammanhang där problem med manlig dominans och överordning har visats komma till uttryck (Brännberg, 1998; Fundberg, 2003). Detta har uppmärksammats av Locker Room

Talk (LRT), en ideell organisation som 2017 började arbeta med att försöka förändra problematisk maskulinitet genom att fokusera på omklädningsrumskulturen bland pojkar i lagidrott. En intervention är LRTs utbildning *8-veckorsprogram* med pojkar mellan 10 och 14 år aktiva i lagidrott.

Syftet med denna studie är att genom en fallstudie analysera iscensättning och upplevelser av en utbildningsintervention som genomförs med idrottsaktiva pojkar med målet att förändra en problematisk maskulinitet i det svenska samhället. Fallstudien är etnografisk till sin karaktär, där ett autentiskt utbildningsförlopp följs och studeras genom observationer, intervjuer och dokument.¹ Artikeln baseras på en studie av Locker Room Talks utbildning 8-veckorsprogram som genomförs i pojkars omklädningsrum. Forskningsfrågorna är följande:

1. Vilka problem respektive lösningar kommer till uttryck genom hur utbildning för förändring av maskulinitetsnormer iscensätts och genomförs?
2. Hur beskriver och uppfattar utbildare, deltagande pojkar och deras idrottstränare utbildningen?
3. Vilka möjligheter och begränsningar för lärande och förändring kan identifieras i förhållande till uttryckta förväntningar på utbildningen?

Fallet Locker Room Talks utbildning 8-veckorsprogram

Locker Room Talk (LRT) startade 2016 som ett Ung Företagsamhet (UF)-företag av gymnasielever vars idé var att ”stoppa skitsnacket” i omklädningsrum bland pojkar för att förändra manliga normer. Ett sätt att göra detta var att bedriva ett åtta veckors utbildningsprogram för pojkar i idrottsföreningar (Tabell 3). Organisationen fick stor uppmärksamhet när de fick ett pris av fotbollsspelaren Zlatan Ibrahimovich och Fotbollförbundet 2017 samt när ett samarbete med Riksidrottsförbundet och RF-SISU inleddes året efter (Riksidrottsförbundet, 2019).

LRTs idé med utbildningsinsatsen som kallas 8-veckorsprogrammet (EightWeeks) är att förändra problematisk maskulinitet med fokus på sexistisk och homofobisk jargong och beteende i omklädningsrum bland

¹ Forskningsprojektet är också redovisat i en rapport till Riksidrottsförbundet.

lagbollspelande pojkar i 10 till 14 års ålder. I organisationens utbildningshandbok (2019/2020) uttrycks mål och innehåll med respektive utbildningspass. Där står: ”Utifrån våra egna erfarenheter av fördomar och en kvinnoförnedrande syn inom svensk idrott startade vi ett program med sessioner för att lära nästa generations spelare om jämställdhet, schyssta attityder och hur vi tillsammans kan skapa en ny manlighet”. Målet är ”... en jämställd och trygg värld där varje barn och ungdom känner frihet att vara sig själv.” (s.2). En utbildare beskriver att avsikten främst är att minska ”problemet” med en tuff jargong, hårda attityder och negativt prat i omklädningsrummet i anslutning till idrottsverksamheten. Locker Room Talk har en officiell hemsida <https://lockerroomtalk.se/> där deras arbete beskrivs och marknadsförs.

Utbildningen omfattar åtta utbildningstillfällen om vardera 30 minuter, vilket innebär en sammanlagd utbildningstid om fyra timmar för varje deltagare. Utbildningen genomförs med en ledare från LRT som tillsammans med pojkar i det aktuella laget/föreningen befinner sig i ett omklädningsrum, eller i närheten av idrottsplatsen där pojkarna tränar, strax innan eller efter lagets ordinarie träningspass. Genomförandet baseras på att utbildaren leder samtal och aktioner som pojkar får utföra kring problematiska/negativa beteenden och förväntningar som presenteras som allmän norm hos pojkar och män. Utgångspunkten hos utbildaren är att dessa negativa normer blir starkare med åldern, varför utbildningsinsatsen genomförs i yngre åldrar med ambitionen att nå pojkar innan de har etablerat negativa attityder, beteenden och föreställningar som kan knytas till manlighet.

Teoretisk referensram och tidigare forskning

Teoretiskt utgår studien från maskulinitetsforskning som problematiserar olika positioner och maktordningar både mellan och inom kön, med fokus på hegemonisk och förhandlande maskulinitet baserat på den australiensiska sociologen Raewyn Connells (2008a) teorier. Studien hämtar också analytisk inspiration från den kanadensisk-australiansiska forskaren Carol Bacchis (2009) teori om relationer mellan problem och lösning, med fokus på hur lösningar som presenteras blir avstamp för att dekonstruera ofta outtalade problem samt hur förslag till lösningar representerar, producerar eller konstruerar problem.

Att förstå en utbildningsintervention utifrån problem och lösningar

I studien använder vi Bacchis (2009) och Bacchis & Evelines (2018) teorier om hur problem indirekt representeras och konstrueras i olika sammanhang utifrån de lösningar som presenteras och genomförs. Poängen är att göra analysen ”baklänges”. Om till exempel lösningen är utbildning så borde problemet exempelvis vara att det saknas kunskap, förståelse eller förmågor. När vi undersöker LRT:s utbildning analyseras både vilka uttalade och outtalade problem som utbildningen kan vara eller är lösning på.

Hegemonisk och delaktig maskulinitet

Connell anses vara en av de mest inflytelserika maskulinitetsforskarna genom teorier om olika maskulinitetspositioner. Vi lyfter här fram två av Connells (2008a) begrepp: hegemonisk respektive förhandlande maskulinitet (eng. *complicit masculinity*). *Hegemonisk maskulinitet* är den dominerande och idealiserade maskuliniteten i den västerländska kulturen, ofta förknippat med traditionella värden som att synas, höras, inte visa känslor och vara stor och stark – och inte minst – görs detta på kvinnors bekostnad i form av olika former av underordning; kvinnor antas ta lite plats, inte höras, vara i behov av beskydd och lägga fokus på andra före sig själv. En viktig poäng i Connells förståelse av maskulinitet är att det är viktigt att fokusera på vad som sker både mellan kön och inom kön då olika hierarkier mellan grupper av män skapas utifrån etnicitet, sexualitet, ålder och klassbakgrund. Vidare menar Connell (2008a) att det är viktigt att inse att vissa grupper (av män) har större inflytande än andra. Till exempel har vita heterosexuella medelklassmän ofta större makt och fler privilegier än andra grupper av män.

Den andra positionen vi använder i studien för att förstå konstruktion av könsnormer och makt är positionen som Connell (2008a) kallar för *förhandlande maskulinitet* vilket beskriver en slags mellanposition med fokus på komplexiteten och det relationella när det gäller makt och maskulinitet. På svenska har *complicit masculinity* översatts till både delaktig, förhandlande och medskyldig maskulinitet. Delaktighet och medskyldighet förstår vi i termer av att män drar fördelar av den generella könsordningen av manlig överordning och kvinnlig underordning utan att nödvändigtvis förkroppsliga eller på annat sätt ge uttryck för traditionella manliga värden och beteenden. Den förhandlande aspekten i positionen kan förstås som tvivel och osäkerhet, men också ett ifrågasättande av det traditionellt maskulina utan att för den skull avfärda och kritisera densamma.

Complicit masculinity eller förhandlande maskulinitet är en svårfångad och komplex position (Connell, 2008a). Begreppet pekar på att makt inte alls behöver vara intentionell. Mäns makt handlar på det viset inte om avsikter att dominera och påverka. Trots avsaknaden av intentioner så får könsmaktsordningen konsekvenser i form av att vissa former av maskulinitet får ta mycket plats, får mycket uppmärksamhet och ses som viktigare och intressantare än andra. Ofta sker detta utan avsikter och sällan med medvetenhet om konsekvenserna, enligt Connell (2008a). Enskilda individer kan till och med, om de får frågan, tycka att rådande könsmaktsordning är fel och orättvis, men utan att de aktivt bidrar till att påverka eller förändra situationen eller ordningen. Positionen fångar maktdimensioner på en strukturell nivå.

Forskning om interventioner för förändring av problematisk maskulinitet inom idrott

Det är en brist på evidensbaserade program för att förändra könsbaserade normer och attityder som kan användas med exempelvis unga pojkar inom idrott (Santhya et al., 2019). De få studier som finns om effekter av interventioner inom idrott för att påverka och förändra en problematisk maskulinitet, är ofta knutna till våld eller jämställdhet mellan könen. Ett program för förebyggande av könsrelaterat våld kallas 'Coaching Boys Into Men' (CBIM), vilket har prövats i USA. I programmet ingår att tränare samtalar direkt med unga män inom idrotten, främst i förhållande till mäns respekt för kvinnor och flickor, samt om hur positiv maskulinitet och framgång inte stämmer överens med våldsamma och respektlösa beteenden. Miller et al. (2012) menar att programmet har visat sig kunna bidra till att pojkar ingriper när någon beter sig respektlöst bland kamrater.

Resultaten från interventioner för att förändra attityder hos unga män tyder enligt Das et al. (2015) på att exponering för könstransformerande program genom idrott kan resultera i förändrade attityder hos unga män, men att det tar tid och krävs genomtänkta strategier att få manliga idrottare att delta under längre tid. Das et al. (2015) genomförde en omfattande forskarstyrd kvasiexperimentell intervention med över 200 unga pojkar i 10–16 års ålder under 24 månader i informella cricketlag i Indien. Resultaten visar på minskat våld, men i förhållande till inställning till kvinnor och jämställdhet visar resultaten färre hållbara förändringar (Das et al., 2015).

I en annan studie i Indien undersöktes vetenskapligt hur könsattityder hos tränare och manliga idrottsutövare i cricket kan förändras genom en

intervention. Santhya et al. (2019) genomförde en intervention under 42 veckor bestående av en timmes utbildning per vecka, för att, som de uttrycker det, ”leverera nya former av manligheter på spelplanen” (s. 1411, vår översättning) – en manlighet som betonar rättvisa och respekt för andra. Även andra teman ingick i det program som de kallar för ’gender-transformative life skills education programme’ (Santhya et al., 2019, s. 1411). Slutsatsen är att interventioner för att förändra djupt rotade hierarkiska traditionella könsrollsattityder som motiverar unga män att använda makt och våld mot flickor och kvinnor, har ett potentiellt värde under förutsättningen att män eller pojkar deltar regelbundet. Genom att använda idrottskontexten för interventionen indikerar Santhya et al. (2019) att pojkarna lärde sig om laganda, fair play och att respektera när andra pojkar betar sig på ett icke traditionellt sätt. Dessutom tillämpade de kunskapen i livet utanför idrotten för att exempelvis ingripa för att stoppa våld. Det saknas dock fortfarande säker vetenskaplig kunskap om hur omfattande eller lång en insats behöver vara men Santhya et al. (2019) menar att 42 tillfällen som deras intervention omfattade, är för lite för att ändra pojkars könsrelaterade attityder och beteenden på ett hållbart sätt.

Resultaten av interventioner beror inte bara på deltagarna utan också på problemet och utformning av lösningen. Burell et al. (2019) visar att förändringsarbeten som genomförts med män och pojkar när det gäller könsnormer i Storbritannien, har varit ganska fragmenterade, vaga och avgränsade från dess sammanhang, även om de varit innovativa. De argumenterar för en ökad tydlighet i interventioner, i språket om de normer som är föremål för förändring, realistiska definitioner av vad könsnormer är och hur de fungerar, en teoretisk koppling till förändring av könsnormer/maskulinitet som är koherent med strategierna för förändring (Burell et al., 2019). Även annan forskning och praxis relaterat till könsbaserat förebyggande av våld har betonat vikten av att använda teoretiskt baserade insatser för att med större sannolikhet nå effektiva och hållbara förändringar (Jewkes et al., 2014).

Samtidigt är ämnet komplext då könsnormer i viss mån är i kontinuerlig förändring. Enligt Burell et al. (2019) har betydande förändringar i könsnormer skett under de senaste decennierna, ofta i progressiva riktningar i förhållande till exempelvis föräldraskap, och sexualitet och könsidentiteter (HBTQ-rättigheter). Det har visats i form av ett ökat stöd inom idrott för homosexuella idrottsutövare med ett mindre homofobiskt språk (Burell et al., 2019). Snarare verkar det pågå en utveckling av en maskulinitetsnorm med ett pro-homosexuellt språk. Enligt Burell et al. (2019)

verkar dessa förändringar återspegla ändrade uppfattningar om vad det innebär att vara en man, snarare än ett minskat behov hos män att anpassa sig till specifika föreställningar om maskulinitet. Sammantaget visar tidigare forskning att det finns få undersökningar om interventioner gällande maskulinitetsnormer. De fåtal undersökningar som finns pekar på att det krävs kontinuitet för att förändra maskulinitetsnormer. I följande avsnitt redogör vi för de vetenskapliga metoder och material vi använt för att analysera iscensättning och upplevelser av en Locker Room Talks utbildningsintervention som genomförs med idrottsaktiva pojkar i en svensk idrottskontext.

Metod och material

Enligt Yin (2018) är en fallstudie relevant när forskare har liten kontroll över de tillfällen då beteenden sker och när det som studeras är av samtida karaktär, vilket stämmer överens med vårt fall, där det handlar om en ny utbildning från en nyetablerad ideell organisation som LRT.

Datainsamling

Datainsamlingsmetoder som använts för fallstudien är främst fältstudier i form av observationer av utbildningspass, intervjuer före, under och efter utbildningsinsatser inom 8-veckorsprogrammet, där LRT:s utbildat pojkar i lagbollsföreningar under 2019–2020 i två RF/SISU distrikt i Sverige: Västerbotten i norr respektive Skåne i söder.² Det empiriska materialet består sammanlagt av 14 observationer varav 13 utbildningstillfällen med sammantaget 100 pojkar i 10 respektive 14 års ålder och en tränarworkshop (Tabell 1), intervjuer med 17 deltagare varav 10 var pojkar, tre tränare, två utbildare och två verksamhetsansvariga (Tabell 2, Tabell 3), men också insamling och analys av tillhörande dokument såsom utbildningsorganisationens utbildningshandbok för 8-veckorsprogrammet och deras officiella hemsida för att skapa multipla källor av bevis och därmed kunna utnyttja fallstudiemetodens fördelar (Yin, 2018). Båda författarna har sedan tidigare erfarenhet av att genomföra observationer och intervjuer i fält med pojkar inom lagidrott vilket bidrog till relevans av studiens etnografiska design. Bryman (2018) menar att etnografi innefattar en deltagande obser-

2 Urvalet föll på fotboll- respektive innebandyföreningar då pojkar aktiva i dessa två sporter varit de som huvudsak deltagit LRT:s utbildningsinterventioner.

vatör som 'engagerar sig i en grupp under en förhållandevis lång tidsrymd iakttar gruppens beteende, lyssnar på vad som sägs i samtal både mellan individerna själva och med fältarbetaren' (s. 513). I denna artikel har vi valt att fokusera på och analysera intervjuerna med de deltagande pojkarna, de etnografiska fältanteckningarna samt beskrivningar av LRT:s 8-veckorsprogram. För en bredare bild av studiens resultat se Eliasson och Fundberg (2022) populärvetenskapliga rapport.

Studien genomfördes med finansiering från Riksidrottsförbundet. LRTs ansvariga var intresserade av att studien skulle fokusera den specifika utbildningen. LRT bidrog med information om vilka lag som anmält sitt intresse för att delta i utbildningen som vi sedan kunde kontakta. Urvalet av fyra föreningar och fyra lag skedde i samråd med RF-SISU Skåne, RF-SISU Västerbotten och LRT och utifrån geografiska praktiska villkor för genomförande av insamling för respektive forskare i södra och norra Sverige. Dessa föreningar och lag accepterade medverkan i studien.

Studien har i huvudsak haft fokus på minderåriga pojkar under 15 år, vilket innebär att etiska aspekter är viktiga att ta hänsyn till, inte minst utifrån att utbildningen i ett långsiktigt perspektiv riktas mot en medveten systematisk förändring av ungas uppfattningar, normer och beteenden. Därför beslutade vi att genomföra en etikprövning av forskningsprojektet. Ansökan skickades till Etikprövningsmyndigheten i maj 2019 som beslutade att ge vägledande råd, vilka vi hörsammade genom att komplettera forskningspersoninformationen i respektive kontaktbrev till deltagarna (23 maj 2019, Dnr 2019-02785).

Deltagarna informerades både skriftligt och muntligt om studiens syfte, vad studien skulle komma att innebära, vilka metoder som skulle användas, att deltagandet var frivilligt, att alla personuppgifter och data skulle förvaras oåtkomliga för obehöriga, att alla skulle hållas anonyma i rapportering (utom verksamhetsansvariga i LRT), att Riksidrottsförbundet och LRT stod bakom forskningsprojektet samt att studien följde Vetenskapsrådets (2017) etiska riktlinjer för forskning. Vidare gavs pojkarna åldersanpassad information i anslutning till observationer och intervjuer. Ett informationsblad och en samtyckesblankett skickades till respektive lags tränare före första träffen med laget vilka de uppmanades att skicka till alla barn och deras föräldrar. Vi tog också med samtyckesformulär till laget vid första träffen. Skriftligt samtycke inhämtades från alla pojkars föräldrar/vårdnadshavare, medan pojkarna gav muntligt samtycke vid första träffen. Enstaka föräldrar medgav ej sitt samtycke varvid dessa pojkar vare sig observerades eller intervjuades.

Tabell 1. *Datainsamling genom observationer*

Idrottsförening (A-D) Idrott	Utbildningspass	Ålder spelare, födelseår	Plats	Varaktighet minuter	Geografiskt läge
A Innebandy	3	14, 2006	Omlädningsrum inne	30+20	Norra Sverige
A Innebandy	5	14, 2006	Omlädningsrum inne	30+20	Norra Sverige
B Fotboll	2	14, 2006	Vid fotbollsplan ute	30+20	Norra Sverige
B Fotboll	4	14, 2006	Vid fotbollsplan ute	30+20	Norra Sverige
B Fotboll	6	14, 2006	Vid fotbollsplan ute	30+20	Norra Sverige
B Fotboll	8	14, 2006	Vid fotbollsplan ute	30+20	Norra Sverige
C Innebandy	3	14, 2006	Skola inomhus	30+20	Norra Sverige
C Innebandy	5	14, 2006	Skola inomhus	30+20	Södra Sverige
C Innebandy	8	14, 2006	Skola inomhus	30+20	Södra Sverige
D Fotboll	2	14, 2006	Omlädningsrum inne	30+20	Södra Sverige
D Fotboll	2	11, 2009	Omlädningsrum inne	30+20	Södra Sverige
D Fotboll	8	14, 2006	Omlädningsrum inne	30+20	Södra Sverige
D Fotboll	8	11,2009	Omlädningsrum inne	30+20	Södra Sverige
Tränarworkshop	Tränarpass	Vuxna	Konferenslokal	150	Norra Sverige

Fokus i observationerna riktades mot skeenden och interaktioner som kunde uppfattas under respektive utbildningstillfälle i relation till syftet att förstå hur manliga normer uttrycks, utmanas och eventuellt förändras. Både de förmedlade verbala och icke-verbala budskapen och det som hände i omklädningsrummet noterades i en fältdagbok där innehållet senare skrevs in i textfiler. Utformningen av observationerna baserades på att vi forskare var kända för deltagarna då vi träffat laget och presenterat oss och studiens syfte och genomförande, samt annan viktig information som etik i forskning. Dokumentationen inkluderade beskrivning av datum, tid för observation, kontexten, deltagarna i miljön, utformning av utbildningstillfället, beteende, förhållningssätt och reaktioner hos dem som deltog – pojkar och utbildare.

För att genomföra intervjuer gjordes ett urval av pojkar som var delaktiga i utbildningsinterventionen (Tabell 2) samt med verksamhetsansvariga, utbildare och tränare (Tabell 3). Pojkar och tränare tillfrågades vid första träffen om de ville vara med på intervjuer efter att de informerats om studien. De första pojkarna som frivilligt anmälde sitt intresse noterades och när de uppvisat ett skriftligt signerat samtycke från båda föräldrarna valdes de för intervjuer. Målsättningen var att minst ett par pojkar i varje

lag skulle medverka i intervjuer, vilket uppnåddes, och att det skulle vara en blandning av deltagare som uttryckt sig positivt och skeptisk till utbildningen, i den mån vi kunde uppfatta det innan intervjuerna. I tabell två redovisas information om de tio pojkar som urvalet resulterade i.

Tabell 2. *Datainsamling, intervjuer med pojkar som deltar i utbildningsinterventionen*

Pseudonym deltagare	Ålder	Pojkars roll	Intervjuform	Varaktighet minuter
Peter	14	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	20
Johan	14	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	20
Niklas	14	Innebandyspelare	Öga mot öga/parvis	25
Fredrik	14	Innebandyspelare	Öga mot öga/parvis	25
Anton	14	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	30
Noah	14	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	30
Erik	14	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	25
Albin	14	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	25
Oliver	11	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	20
Elias	11	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	20

Intervjuer med pojkarna genomfördes på plats efter vår sista observation av laget medan utbildare och tränare intervjuades ett par veckor efter avslutad utbildning. I projektets inledning intervjuades två verksamhetsansvariga vilket utgjorde underlag för utformning av övrig datainsamling. Tabell 3 presenterar information om datainsamling med projektets vuxna deltagare.

Tabell 3. *Datainsamling, intervjuer med vuxna verksamhetsansvariga, utbildare och tränare.*

Pseudonym deltagare	Ålder	Deltagares roll	Intervjuform	Varaktighet minuter
Tommy	Ung <30	Verksamhetsansvarig	Öga mot öga/parvis	90
Annika	Ung <30	Verksamhetsansvarig	Öga mot öga/parvis	90
Lars	Ung <30	Utbildare	Telefon/enskild	62
Karl	Ung <30	Utbildare	Öga mot öga/enskild	90
Nils	Vuxen >30	Tränare	Telefon/enskild	45
Leo	Vuxen >30	Tränare	Öga mot öga/enskild	25
Kent	Vuxen >30	Tränare	Öga mot öga/enskild	20

Intervjuguider utformades för att passa den aktuella deltagaren, det vill säga pojkar, utbildare, tränare och verksamhetsansvariga. Frågor som ställ-

des utöver bakgrundsinformation handlade om att fånga deras upplevelser av och reflektioner över följande områden för respektive grupp:

- *Verksamhetsansvariga*: om tanken bakom innehåll och utformning av LRT-utbildningen, skapande av LRT som organisation och genomförande av utbildning, problem och lösningar samt förväntat lärande och mål med utbildningen av unga pojkar.
- *Utbildare*: om förutsättningar att genomföra LRT-utbildningen, problem och lösningar samt förväntat lärande och mål med utbildningen.
- *Pojkar*: om att delta i LRT-utbildningen 8 *veckorsprogram*, problem och lösningar samt lärande och beteenden efter utbildningen.
- *Tränare*: om att välja LRT-utbildningen, problem och lösningar samt lärande och beteenden efter utbildningen.

Frågor som ställdes i intervjuerna handlade såväl om förutsättningar, förväntningar, upplevelser och betydelser av utbildning i frågor som rör pojkars beteenden och uppfattningar, som om förändring av dessa.

Analys av data

Analysen är kvalitativ med fokus på hur en intervention med mål om förändring av problematisk maskulinitet omsätts i praktik och hur möten mellan utbildning, utbildare och pojkar går till samt hur olika deltagare erfar dessa möten. Analysen i artikeln följer forskningsfrågorna som redovisades i inledningen samt i relation till de teoretiska inspirationerna: teoretiskt/praktiskt glapp, maskulinitetskonstruktioner och ansvar för förändring. Vår analys är inspirerad av en kvalitativ programlogisk analys som är lämplig när en intervention, här i form av en utbildning, förväntas leda till särskilda resultat (Yin, 2018). Analysen fokuserar iscensättning och upplevelser av en utbildningsinterventionen med målet att i en avgränsad grupp förändra en problematisk maskulinitet i det svenska samhället, baserad på kvalitativa data insamlade genom möten mellan forskare, utbildare, utbildning, pojkar och i någon mån pojkarnas tränare utifrån dimensioner kring maskulinitet som kommer till uttryck i datamaterialet.

Analysen av datamaterialet genomfördes i noggranna procedurer för kategorisering av data utifrån forskningsfrågorna i enlighet med vad Bryman (2018) kallar en öppen kodningsprocess. I analysen bearbetades utskriftsobservationer och intervjuer samt dokument i relation till projektets syfte, forskningsfrågor och teoretisk referensram. Därefter genomfördes en analys baserad på jämförelser mellan de olika delarna av datamaterialet

(intervjudata, observationsdata och textdata) i förhållande till en helhet, för att med ett helhetsperspektiv kunna förstå möjlig förändring av maskulinitetsnormer genom LRT:s utbildning med pojkar inom idrotten.

Resultat

Vi redogör i följande avsnitt för resultat från studie av LRT:s utbildningsintervention 8-veckorsprogram baserat på författarnas analyser av data från insamlad text samt genomförda observationer och intervjuer.

Utbildningsintervention för förändring av problematisk maskulinitet

I utbildningshandböckerna som användes 2018 och 2019/2020 beskrivs metoder och pedagogiska former för genomförande med konkreta beskrivningar för hur utbildare ska starta och avsluta varje pass. Det finns också instruktioner om att de ska använda sig av enkla ord som påhittade regler och killar men inte normer, strukturer, barn eller machokultur (Fairplay i omklädningsrummet 2018 s. 6; 2019/2020, s. 11). Utbildningen består av åtta träffar med olika syften och innehåll som pågår i 30 minuter (Se tabell 4).

En informationskanal för LRT är deras hemsida. Organisationen använder kända idrottsmän i sin marknadsföring för att nå ut med sin verksamhet. På hemsidan finns information om att organisationen engagerat elitidrottsmän som exempelvis Jimmy Durmaz och Mikael Backlund som ambassadörer (<https://lockerroomtalk.se/>). Analysen visar att organisationens hemsida är uppbyggd på ett sätt där ord som exempelvis ”din jävla fitta”, ”dra åt helvete”, ”håll käften” rör sig med stora bokstäver framför en allvarsam pojke i 10–14 års ålder. Vidare inleds en film med att den kända fotbollsspelaren Jimmy Durmaz som verbalt uttrycker - ”jag ska knulla din mamma”, ”hora” och ”jävla bög” samtidigt som orden rör sig framför honom i textform (<https://lockerroomtalk.se/>, 16 mars 2021).

Strategin för att sprida verksamheten beskrivs av LRT på hemsidan - ”Med hård yta, fula ord och en landslagsspelare” ska de nå ut och sprida sina budskap som beskrivs i form av tre koncept; ”Stoppa skitsnacket”, ”Skapa en ny manlighet” och ”En jämställd värld där alla människor känner frihet att vara sig själva” (<https://lockerroomtalk.se/>, 16 mars 2021).

Tabell 4. Översiktlig utbildningsbeskrivning från handboken 'Fair play i omklädningsrummet' som användes 2019/2020

Pass	Namn och syfte	Mål
1	Building teams (Lär känna varandra) * Skapa en relation mellan utbildaren och laget.	Skapa förtroende och respekt.
2	Define expectations (Fair Play = Jämställdhet) Definiera existerande förväntningar på pojkar och hur de kan uttryckas.	Få laget att förstå att förväntningar och påhittade regler (normer) existerar och hur de kan uttryckas.
3	Man in the mirror (Påhittade regler) Förståelse för varför rådande förväntningar på killar existerar.	Skapa förståelse kring varför förväntningar på pojkar existerar, kvarhålls och hur de påverkar killar.
4	Back to the future (Tidslinjen) Diskutera förhållningssätt till rådande förväntningar på killar.	Utifrån påståenden från nutid och dåtid öka förståelsen för att destruktiva förväntningar är påhittade regler för pojkar som kan förändras.
5	Take a stand (Min personliga tidslinje) Förståelse för att det inte finns några enkla lösningar samt öva på hur man kan säga ifrån.	Att komma fram till hur och varför man ska säga ifrån för att förändra de förväntningar och regler som finns.
6	The bystander (Snacket i virtual reality) Inblick i åskådarperspektivet och dess konsekvenser. Gå från att vara en åskådare till att gripa in.	Förstå skillnaden om man väljer att vara åskådare istället för att säga ifrån och att man kan välja.
7	Crazy days (Superhjälten) Sätta spelarnas kunskaper på prov.	Pojkar får planera och skapa egna utbildningssessioner.
8	Final exam (Utvärdering med straffar) Låta spelarna inse sin kunskap samtidigt som utbildaren får en indikation på spelarnas lärande.	Under passet ska deltagarna visa upp sina egna skapade LRT-pass (pass 7) för resten av laget under fem minuter. Resten av spelarna agerar utövare. Sessionen ska vara en summering av utbildningen.

*Inom parentes anges namnet på utbildningstillfället i handboken som användes 2018.

För att ge en inblick i det som sker i utbildningen i praktiken går vi vidare till våra resultat baserade på observationer.

Iscensättning i praktiken

En utbildare från organisationen Locker Room Talk (LRT) står framför femton tonårspojkar i ett omklädningsrum. Situationen är ett utbildningspass i LRT:s 8-veckorsprogram som syftar till att förändra jargong och beteende. Pojkarna har nyss spelat ett rollspel och visat en situation där en lagkamrat blir utsatt av en annan. Ur fältdagboken:

”Hur resonerade ni när ni förberedde er?” frågar utbildaren och tittar på pojkarna. De skruvar ännu mer på sig. Ingen verkar vilja svara. Till slut säger en av dem:

”Vi tänkte att det är bra att stoppa honom som är taskig och att säga ifrån.”

”Bra”, svarar utbildaren. ”Säga ifrån. Är ni klara?”

”Mmm”, mumlar de fram.

”Då kan ni sätta er.” Utbildaren avslutar övningen. När de satt sig räcker en pojke i en annan grupp upp handen.

”Kalle?”, säger utbildaren och nickar mot pojken.

”Jo, men ibland går det kanske inte att säga ifrån [verbalt]”, förklarar Kalle.

”Hur menar du?” undrar utbildaren

”Jo, det finns en kille i skolan”, fortsätter pojken, ”han måste man knuffa bort för att han ska sluta.”

Utbildaren tittar på pojken. ”Måste man knuffa? Jag tror man kan säga ifrån” [verbalt], säger utbildaren.

”Nej, det går inte med honom. Vi har provat. Det går inte. Honom måste man knuffa bort. Vi gjorde det en gång och det var enda gången han slutade bete sig illa”, vidhåller pojken bestämt.

I beskrivningen bemöts en, av vuxna önskvärd, verbal strategi av pojkar med en fysisk intervention. Hur hanterar utbildare en situation där pojkar både agerar och argumenterar utifrån en annan förståelse av hur problematisk maskulinitet ska förändras än den som föreslås av vuxna?

I stort sett alla pass följer en ordning som innebär att laget först samlas i omklädningsrummet (alternativt utomhus vid fotbollsplan på grund av Covid19 pandemin). Sedan samlas alla i en ring och utför en kort ritual, vilket vi uppfattar som en markering av att passet börjar. Ritualen påminner om liknande sätt att agera på när lag ska samlas inför match: en slags peppning och påminnelse om att laget står i centrum. Ritualen verkar uppskattas av de lag vars pass vi observerar.

Passen har liknande upplägg men med olika fokus/teman. Utbildaren frågar inledningsvis pojkarna om de minns vad de gjorde förra gången och vad de tog med sig från det passet. Sedan följer en eller två övningar som

innebär en blandning mellan reflektion kring en fråga i mindre grupper om tre eller fyra pojkar, och en praktisk del där pojkarna ska agera på något sätt, antingen ensamma eller i grupp. Ibland ingår det i passen att pojkarna ska se ett filmklipp som visas på en Ipad eller läsa en kort text. Ur fältdagboken:

Tretton fjortonåringar sitter i omklädningsrummet. Några knuffas, det hörs skratt och rop. I väntan på att LRT-passet ska börja är flera av dem upptagna med att vara fysiska med varandra, och ljudnivå är relativt hög. Utbildaren står i mitten av rummet och höjer rösten: "Ok killar! Så, ska vi börja. Kommer ni ihåg vad vi gjorde förra gången?" En av spelarna säger: "Samarbete, tror jag." Utbildaren svarar: "Ja, precis. Hur man kan lära känna varandra genom att samarbeta. Och hur man kan förbättra snacket i omklädningsrummet." Ljudnivån har dämpats, men några spelare fortsätter knuffa varandra. "Idag ska vi arbeta med förebilder", säger utbildaren. "Fucking bög, ge dig", ropar en av spelarna irriterat mot en annan. De är de två som knuffats tidigare. Utbildaren säger åt dem att lugna sig: "Koncentration nu!" Utbildaren ber spelarna att ställa sig på ett led och blunda och tänka på en förebild och fundera på vad som gör den personen till en förebild – egenskaper. Utbildaren ger exempel på egna förebilder som Avicii och Greta Thunberg. Några spelare skrattar till.

En stund senare:

Spelarna står på en rad och blundar. Några fnittrar och har svårt att stå stilla. Utbildaren lägger sin hand på en pojkes axel och frågar vilka egenskaper förebilden har som pojken tänker på. Pojken svarar: "Snabb, ger sig aldrig." "Bra", svarar utbildaren och lägger handen på en annan pojkes axel: "Och vilka egenskaper har din förebild?" Pojken svarar: "Snäll, bra på sin sport". Så fortsätter det och när alla sagt något om sin förebild ber utbildaren pojkarna som haft en man som förebild att ta ett steg åt höger. Dit går alla utom en. Utbildaren säger till pojkarna att de kan öppna ögonen. De tittar på varandra och på den ensamma pojken som står kvar i ursprungsledet. "Tänkte ni på att alla ni som hade manliga förebilder nämnde fysiska egenskaper?" Ingen svarar eller visar något på påståendet. "Och vem tänkte du på", frågar utbildaren och vänder sig mot den kvarvarande pojken: "Min mamma." Några pojkar skrattar. "Ja, hon har alltid tagit han om mig och hon är snäll", säger pojken "Ja, bra", säger utbildaren. Skrattet kommenteras inte. Utbildaren går vidare till nästa del i passet. Han verkar något stressad.

Något som ofta återkommer i våra respektive anteckningar från fältdagböckerna, som exemplet ovan, är just ordet "stressad". Vi kan inte genom observationer veta om utbildaren agerar på ett sätt för att han är stressad.

Men vår initiala känsla att det handlar om stress återkommer när utbildarna intervjuas och berättar om upplevd tidspress och svårigheter kring hur de ska hantera situationer när det är stökigt bland spelarna under utbildningspassen. De övningar som ska genomföras går ibland så snabbt att varken vi som observatörer eller pojkar hänger med. Det är kort om tid och några uppehåll i programmet hinns sällan med. Tempot i passen är så högt att en del intressanta kommentarer, frågor från och agerande bland pojkarna lämnas okommenterade eller obesvarade. Därtill noterar vi att när pojkar har invändningar så är det relativt ofta så att det inte följs upp av utbildarna. Dessutom kommenterar utbildarna sällan den typen av kommentarer från pojkarna som beskrivs i exemplet ovan, ”Fucking böge dig!” Vi återkommer till det.

Det verkar som att utbildarna har en ambition att hinna med allt som passet ska innehålla enligt handboken som är underlag för utbildningspassen. Vi uppfattar att de gör sitt allra bästa för att ”gå i mål” på tid. LRT har enligt egen utsago förändrat sina pass och sitt upplägg flertalet gånger och intentionen är att uppmärksamma svåra frågor och förändra beteendet. En aspekt är också att hitta rätt form för dessa frågor. Det ska väcka intresse, innehålla roliga aktiviteter (inte likna skolan) och vara ett kort pass i samband med träning. Vidare är det höga tempot också en medveten strategi för att hålla fokus bland pojkarna. Det höga tempot har säkert fler förklaringar men frågan är vad som försakats, vad som blir vinsterna och hur dessa ska vägas emot varandra. Det vi observerar är att det går väl fort för att pojkarna ska kunna hänga med, höra det som sägs eller kunna se vad som visas på en film, vilket begränsar möjligheterna till lärande och förändring. Det tycks som om tiden inte räcker till att stanna upp. Filmsekvenser visas, instruktioner delas ut. Ofta följer pojkarna med vad nästa steg innebär, men vi undrar kontinuerligt under passen om alla hann uppfatta vad som visades, sades och avsågs. Risken är att utbildningen upplevs mer fragmentarisk än vad den är, på grund av ett alltför snabbt tempo för att budskapen ska nå fram.

Vid ett pass när utbildaren börjar med att fråga vad de gjorde, eller tog med sig, från förra passet svarar en pojke att han tyckte det var anmärkningsvärt att 70 procent av självmorden begås av män (information från förra passet). En annan pojke säger att han kommer ihåg att det handlade om ”att peppa varandra, att alla ska vara med”. Utan att gå in på vad som återkopplades från pojkarna går utbildaren direkt vidare till vad som ska fokuseras under dagens pass. Återigen observerar vi en stressad situation där utbildaren inte bemöter pojkarnas svar. De ska i detta pass arbeta med

rollspel och går direkt in på det. Övningen går ut på att träna sig att säga ifrån och göra det på ett schysst sätt. Det delas ut roller i olika grupper och dessa grupper ska sedan spela upp en scen. En pojke räcker upp handen och frågar då han fått sin roll: "Hur ska man göra när man ska kränka kvinnor." Hans roll går nämligen ut på det. Men han tycks inte veta vad det innebär. Utbildaren svarar att de kan göra på något annat sätt om det verkar svårt. Pojken lämnades frågande om vad det innebär att kränka kvinnor som utbildaren uttryckte att de skulle göra. För att förstå hur deltagarna uppfattat det som sker och vad de anser om utbildningsinterventionen övergår vi till resultat från intervjuer.

Pojkarnas tankar och erfarenheter

Det finns delade meningar om utbildningen bland pojkarna, om vad de kommer ihåg och huruvida de upplever att deras beteenden är problematiska eller inte. När pojkarna får frågan om vad de tagit med sig från utbildningen så beskriver de att det var att få prata om förväntningar och diskutera med varandra. Johan beskriver det han minns bäst efter utbildningen: "Kanske det med förväntningar. Jag tycker det är ganska kul att fundera på sådana här saker. Vi pratar ju inte om det så ofta i skolan och så. Och inte med varandra." När Peter svarar på frågan vad de lärt sig säger han kort: "Hur killar är, hur man kan göra och så, att stoppa skitsnack", och Johan säger "och tänka mer på detta". "Att vara snäll, inte bråka", säger Niklas. Andra positiva kommentarer var i likhet med Peters beskrivning att det är ett bra "tänk" och att det är viktigt att ta upp hur "man är i omklädningsrummet mot varandra". Oliver och Elias beskriver att det som fastnat hos dem är "kanske hur man ska säga ifrån när någon betar sig illa" och att det var roliga övningar, "lite pinsamt men kul ändå", säger Elias. Särskilt kul upplever de att få spela upp scenarion och att gå in i olika roller. Albin säger också att de lärt sig vara snälla och att "säga ifrån om någon är dum och att det är lätt att säga ifrån ifall man är flera". Dessutom menar Albin att de lärde sig att de ska säga ifrån "på ett snällt sätt". Det är någonting som fastnat och som var nytt för dem.

Samtidigt finns andra pojkar som svarar "ingenting" på frågan om hur utbildningen påverkat dem eller vad de lärt sig. Noah säger "alla visste redan typ, att man inte ska vara dum". Albin säger också "egentligen är det bara vanligt hyfs". Några pojkar saknade djupare kunskap då de uppfattade att utbildarna förmedlade att det finns förväntningar på killar som de inte borde ha på sig själva, men att de heller inte fick lära sig mer djupgåen-

de vilka dessa förväntningar var. De är osäkra på vad som presenterats för dem, men det som framkommer utifrån deras tolkningar av problematiskt beteende som de lärt sig är ”att killar ska vara så här... jag vet inte vad det heter, macho, typ, att de ska vara lite så här coola och inte visa känslor typ. Men att man SKA göra det i stället – för att bryta normer”. Men samtidigt säger Johan, på frågan om de har problem med hur de är i omklädningsrummet mot varandra, ”Nä inte direkt, kanske nån sagt nåt någon gång, men jag tycker vi är schyssta”.

Flera av pojkarna poängterar på samma sätt att de är snälla med varandra i omklädningsrummet. ”Alltså jag tycker aldrig ... vi har inte varit så här dumma mot varandra”, förklarar Erik. Albin säger att ”det mesta kunde vi förut, att man ska vara snäll och sådant och att det finns förväntningar på killar, det har man hört så här”. Antingen ska Albins ord tolkas som om LRT program är banalt, pojkar ska lära sig vara snälla, eller så lyckas inte utbildarna att förmedla hur och vilka maskulinitetsnormer som är de problematiska. Eftersom pojkarna inte upplever att de är ”dumma” mot varandra kan de heller inte uppfatta något som behöver förändras (som att förändras från att vara ”dum” till att bli ”snäll”). Om de dessutom upplever att utbildningen är på en mycket grundläggande nivå där de bara skrapar på ytan i förhållande till den maskulinitetsproblematik som finns bland pojkarna, samt att de upplever att utbildningen inte innehöll något nytt för dem, blir det tydligt att utbildningen inte kan förväntas bidra till förändring i särskilt hög grad. Innehållet verkar inte nå fram till pojkarna och det blir därmed svårt att beröra dessa pojkars maskulinitetssocialisation. Det som uppfattas som nytt för pojkarna är att få prata om förväntningar och sätta upp scenarion tillsammans, vilket uppskattas.

Erik och Niklas, två deltagande pojkar i utbildningen, berättar att det förmedlades en del konstiga och fula ord under utbildningen som inte stämmer med deras omklädningsrums-snack. Ett exempel från Niklas: ”... när de sagt att killar säger ... ‘fitta’, ‘hora’ och så ... jag säger aldrig det. Ingen av mina kompisar heller”. Erik förklarar hur han uppfattar deras omklädningsrum: ”Vi brukar mest ha roligt i omklädningsrummet och säger inte så jättemycket taskiga saker. Jag är inte van vid att man snackar skit i omklädningsrummet.” I likhet med manliga tränare menar de att de inte har en sådan jargong i sitt lag utan att de till och med lärt sig det negativa språkbruket genom utbildningen.

En pojke som är starkt emot LRT-utbildningen ger oss kanske den mest intressanta kunskapen om hur pojkar kan tänka om könsstereotypa beteenden, hur vi på ett djupare sätt ska förstå maskulinitetssocialisation och

skapa ny kunskap om hur förändring kan ske bland unga. Genom våra intervjuer med pojkarna tydliggörs hur uppmaningen ”att vara snäll” är problematisk i sig då det riskerar leda till negativa effekter för pojkar som rör sexualitet då det finns en risk att uppfattas som homosexuell. Anton säger att det som känns konstigt med utbildningen är ”hej, ska vi vara snälla med varandra nu? Det känns sådär, för om man är snäll så är det ju lite ja ... [visslar]”. Vi tolkar det som att han menar att de riskerar att uppfattas som konstiga eller onormala, exempelvis homosexuella. På följdfrågan om inte pojkar får vara ’för’ snälla med varandra fortsätter Anton: ”Nej, man kanske inte ska säga någonting, man behöver inte säga ‘hej Anton, fin tröja du har’, ‘fint hår, får jag känna?’ Lite homo, nej men alltså det känns lite homo.”

Diskussion, analys och slutsatser

Det är ingen tvekan om att LRT:s intentioner är att påverka och förändra det som sker i pojkars omklädningsrum. LRT har fått uppmärksamhet i svenska medier och från idrottsrörelsen samt betydande ekonomisk stöttning från näringsliv och offentlig sektor. LRT har påtagligt satt frågor om maskulinitet och idrott på agendan och beskrivit sig som en organisation som kan erbjuda konkreta insatser som direkt riktar sig till pojkar.

Retoriskt/praktiskt glapp

När vi observerat hur utbildningen går till i praktiken så blir det tydligt att utgångspunkten för samtal, reflektioner och övningar är den problematik som LRT:s grundare och verksamhetsansvariga själva identifierat utifrån egna erfarenheter. Det handlar enligt utbildningens innehåll och exempel om en allmän problematik kring maskulinitet med fokus på normer konstruerade i relation till vuxna mäns trakasserier, kränkning av kvinnor, våld, aggressivitet, självskadebeteende och negativt språk. Det kan med Connells (2008a) begrepp kallas för en hegemonisk maskulinitet, det vill säga det idealiserade och socialt accepterade sättet att vara som man. Det finns stöd i forskningen om idrott och maskulinitet, relaterat till hegemonisk maskulinitet, att sådana problem finns i många omklädningsrum där pojkar vistas (Andreasson, 2007; Fundberg, 2003). Vi anser, och delar så långt LRT:s perspektiv, att det finns ett behov av och är relevant att arbeta med detta. Så gör också de flesta samhällsinstitutioner; svenska myndig-

heter och idrottsrörelsen har jämställdhetsmål där till exempel mäns våld mot kvinnor och bristen på jämställdhet lyfts fram som problem som ska förändras och lösas.

När vi analyserat observationsanteckningar och jämfört dessa med aktuell handbok för hur utbildningspassen ska genomföras, uppfattar vi att utbildarna följt handboken mycket väl, kanske för väl. Vi har tidigare beskrivit den stress vi uppfattat finns bland utbildarna att hinna med de olika momenten i passen. I iveren att göra det så finns inte utrymme för att arbeta med det som sker i rummet, pojkarnas erfarenheter och att det plötsligt sker något som skulle kunna utgöra en viktig start för samtal. Utbildare och verksamhetsansvariga i LRT uttrycker att de vill plocka upp och använda sig av det som sker i rummet, men våra observationer pekar snarare på att det sällan sker. Vi uppfattar att det handlar om bristande erfarenhet av att arbeta med barn och unga, och om att programmet baseras på en grund kunskapsnivå snarare än på en djup kunskap om maskulinitet, makt och pedagogik. Att omsätta teoretisk kunskap om maktordningar till praktiskt görande är en utmaning i allmänhet och i detta sammanhang framstår det snarare som ett uppenbart och problematiskt glapp än som en integrerad förmåga hos de ansvariga. Burell et al. (2019) har i studier i Storbritannien visat på vikten av en ökad tydlighet och en teoretisk koppling i interventioner med pojkar eller män för att undvika vaghet och fragmentiserade förändringsprogram som de uppfattats varit hittills.

Vems problematiska maskulinitet?

Det finns fler utmaningar med den undersökta utbildningsinterventionen för att den ska kunna möjliggöra ett lärande och en förändring som förväntas. Vi tolkar det som att LRTs arbete inte är tillräckligt anpassad till pojkar i 10–14-årsåldern. Programmet utgår i stället ofta ifrån problematik som är knuten till betydligt äldre pojkar, vuxna män, eller är allmän. Pojkars tankar och erfarenheter får en marginaliserad plats i utbildningspassen, även om dessa erfarenheter efterfrågas ibland är det sällan de bemöts eller tas som utgångspunkt i samtalen under utbildningspassens gång. Vi har observerat situationer i utbildningspraktiken där pojkarnas erfarenheter från idrott, skola och hemmiljö hade kunnat vara utgångspunkt för att mötas i samtal om villkoren för att bli och vara pojke idag; utifrån deras förväntningar, beteenden, förståelser, önskningsar och så vidare skulle en ökad förståelse och samsyn bättre kunna etableras (Zimmerman, 2018). Bristen på detta menar vi begränsar möjligheterna för utbildningen att vara en lösning

på de problem som uttrycks. Vi har ställt oss frågan varför inte pojkarnas erfarenheter och 'presentationer av sig själva' (Connell, 2008b, s. 136) får vara utgångspunkt i högre grad. En förklaring kan vara att pojkarnas beteende och vardagserfarenheter i stället kan anses ligga närmare positionen för förhandlande maskulinitet eller delaktig maskulinitet (Connell, 2008a) relaterat till sin åldersgrupp, medan utbildningen baseras på den dominerande hegemoniska "problematiska" maskuliniteten bland vuxna män, vilket vi återkommer till senare i diskussionen.

Ett övergripande problem som LRT arbetar med är just den traditionella maskuliniteten som sätter gränser för kvinnor, men även för vad pojkar och män kan och förväntas göra. Vi förstår i en mening varför dessa aspekter av maskulinitet tas upp, det är aspekter som LRT vill sätta gränser för och uppmärksamma som problematiska. Men hur förhåller sig pojkarna till dessa bilder av maskulinitet och genusrelationer? Var finns deras erfarenheter och utmaningar? Vad blir konsekvenserna av skilda bilder av etablerade maskuliniteter och förväntade maskulinitetsförändringar?

Att reproducera det problematiska

En grundläggande paradox vi kommit fram till genom vår analys är att lösningen som LRT presenterar inte helt passar problemen. Det kan beskrivas som att ansvariga för utbildningarna ger uttryck för att vilja förändra en problematisk maskulinitet, medan genomförandet och handboken tvärtom riskerar reproducera och förstärka den hegemoniska maskulinitetens problematik genom de budskap, bilder och innehåll som organisationen förmedlar. Därigenom kan "lösningen" (utbildningen 8-veckorsprogram) i sig bidra till att skapa problemen som den är tänkt att lösa (Bacchi, 2009; Bacchi & Eveline, 2018). Vi menar, i likhet med Connells (2008a) resonemang om att dra fördel av positionen hegemonisk maskulinitet, att LRT som organisation också bidrar till att förstärka "problemet" genom att utnyttja och dra fördelar av den hegemoniska maskuliniteten i sin egen marknadsföring, trots att de menar att de vill förändra densamma. Organisationen i stort kan sägas ge uttryck för en strukturell manlig överordning genom symboler och uttryck i information och filmer, manliga förebilder, krav på män som utbildare och så vidare, medan de samtidigt retoriskt ger uttryck för att den manliga hegemonin och manliga dominansen som formar pojkars och mäns beteenden inom och utom idrott är den som behöver förändras. Connell (2008b) är kritisk till en utbildning av pojkar baserat på idéer om att de måste ha konventionella maskulina fö-

rebilder vilken hen menar visar på en fixerad bild av möjlig maskulinitetsutveckling. Kanske är det på grund av brist på teorier som utgångspunkt och därmed okunskap som LRT ändå sätter män i fokus och ger dem särskild status som förebilder, vilket kan anses innebära ett upprätthållande av manlig könsordning (Egerberg Holmgren, 2011). Vi frågar oss därmed om de ansvariga har kunnat ställa sig utanför den manliga dominans som hegemonisk maskulinitet utgör för att kunna representera en lösning på problemen. Connell (2008b) menar att en svårighet för utbildning inom idrotten är att idrottskulturen i västvärlden är så djupt antidemokratisk och tungt maskuliniserad, där några av de mest toxiska maskulina egenskaper snarare försvaras. Vi ser hur LRT genom organisationens uttryck och sätt att arbeta blir medskyldiga till att vidmakthålla den hegemoniska eller problematiska maskuliniteten som utbildningen tvärtom ger uttryck för att vilja förändra. Detta kan vara en bidragande anledning till begränsade möjligheter att nå fram till de unga pojkarna för att kunna möjliggöra förändring av problematisk maskulinitet. Utbildningen har på detta sätt ett starkt individfokus i stället för fokus på utveckling av demokratiska jämlika genusrelationer som Connell (2008b) förespråkar. Genom upplägget med fokus på hur pojkarna ska ändra sig, riskerar ansvaret för förändring läggas på 10–14-åriga pojkar. Det liknar slutsatsen som Olsson & Lauri (2020) drar utifrån initiativet ”killmiddag” som visar att det finns en risk att den enskilda individen skuldbeläggs i förändringsinitiativ.

Det finns en risk, som vi uppfattar det, att det trots goda intentioner att lyfta frågor om och förändra problematiskt beteende bland pojkar, kan landa i rakt motsatt riktning. Interventionen, som lösning, ser inte ut att passa problemet, för att tala med Bacchi (2009). När pojkarnas problematiska beteende i rummet inte kommenteras eller på annat sätt hanteras, när organisationen lyfter fram idrottsstjärnor som i flera andra sammanhang varit föremål för diskussion om hegemonisk maskulinitet (till exempel Zlatan Ibrahimović), när passen innehåller sexistiska ord och uttryck som pojkarna inte känner till, eller när besökare av hemsidan möts av utmanande sexistiska och homofoba citat utan att de uppenbart sätts i ett sammanhang, så balanserar hela arbetet på en tunn egg där resultatet lika gärna kan bli att ett problematiskt beteende och hegemonisk maskulinitet reproduceras och förstärks av LRT:s arbete, snarare än tvärtom.

Ansvar för förändring?

Vi menar att det är viktigt att förstå teorier om makt och maktrelationer för att förstå hur pojkars normer skulle kunna förändras genom utbildning. Men kanske finns här ytterligare en annan aspekt att lyfta fram. Varför ger idrottsrörelsen uppdrag till externa konsulter att arbeta med några av idrottens grundläggande utmaningar? Det finns en risk, och som vi ser en tendens, att de idrottsverksamheter som möter barn och unga kontinuerligt riskerar att avsäga sig ansvar genom att lägga ut dessa komplexa frågor på entreprenad i tron att det är den bästa lösningen, och därmed kunna peka på att något har gjorts men att ansvaret för resultatet därmed hamnar utanför den egna organisationen. Detta är tendenser vi ser i många andra sammanhang där jämställdhet, sexism och problematisk maskulinitet står i fokus. Det blir externa konsulter som ska göra arbetet. Vi tänker inte att det är medvetna intentioner som driver dessa processer i vare sig idrottsrörelsen eller skolor (eller för den delen i andra samhällssektorer). Men vi menar att det är väl värt att stanna upp och reflektera över fenomenet. Borde frågor om makt och maskulinitet primärt drivas av dem som arbetar med barnen och ungdomarna kontinuerligt, på lång sikt och med fördjupade kunskaper om hur barn och unga utvecklas för att nå reella och hållbara förändringar – eller ska ”de” avsäga sig den möjligheten och det ansvaret? Både Santhya et al. (2019) och Burell et al. (2019) betonar vikten av teoretisk baserade och långsiktiga insatser för att kunna förändra djupt rotade hierarkiska traditionella attityder om makt och kön.

LRT genomför sin idé. Och det sker med ekonomiskt, nätverks- och moraliskt stöd och uppbackning från idrottsrörelsen. LRT bereds plats och utrymme för att andra, till exempel idrottsrörelsen, skola, företag och offentliga finansörer, ger dem det utrymmet – men också ansvar. Ansvaret för att förändra komplexa och strukturella frågor som problematisk maskulinitet bör enligt våra analyser och tolkningar hellre åläggas de institutioner som kontinuerligt finns i unga människors vardag och där nivån på kunskap och kompetens kring könssocialisation, maktordningar och pedagogik är säkerställd, transparent och legitimerad. En lösning för att förändra pojkars konstruktion av problematiska maskuliniteter är att rikta fokus på utbildning i demokrati då problemet enligt Connell (2008b) är odemokratiska genusrelationer. Det handlar om styrning och möjlighet att påverka. Här är fallstudien om Locker Room Talks arbete ett exempel på hur grundläggande samhällsutmaningar som rör jämställdhet, mäns våld och orättvisor styrs och organiseras så att externa konsulter får och ges ansvar för att förändra komplexa maktstrukturer. För att stärka möjligheter

till förändring av problematisk maskulinitet är vår slutsats att det inte bara är utformning av innehållet i en utbildningsintervention som är av vikt för att lösningen ska representera problemet, utan även att vem och vilka som bäst lämpar sig att genomföra en hållbar sådan nogga måste övervägas.

Referenser

- Adams, A., Anderson, E. & McCormack, M. (2010). Establishing and challenging masculinity: The influence of gendered discourses in organized sport. *Journal of Language and Social Psychology* 29(3) 278–300.
- Andreasson, J. (2007). *Idrottens kön. Genus, kropp och sexualitet i lagidrottens vardag. Sociologiska institutionen*. Akademisk avhandling. Lunds universitet.
- Bacchi, C. (2009). *Analysing Policy: What 's the Problem Represented to Be?* Pearson Education.
- Bacchi, C. & Eveline, J. (2018). *Mainstreaming politics: Gendering practices and feminist theory*. University of Adelaide.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.
- Brännberg, T. (1998). *Bakom kulisserna*. Akademisk avhandling. Göteborgs universitet. Zenon.
- Burell, S., Ruxton, S. & Westmarland, N. (2019). Changing Gender Norms: Engaging with Men and Boys. *Research report for the Government Equalities Office*, October 2019. Durham University, England.
- Connell, R. (2008a). *Masculinities*. University of California Press.
- Connell, R. (2008b). Masculinity construction and sports in boys' education: a framework for thinking about the issue. *Sport, Education and Society*, 13(2), 131–145. <https://doi.org/10.1080/13573320801957053>
- Darj, F., Piehl, M. & Hjelte, F. (2013). Hbtq och idrott. Ungdomars erfarenheter och villkor inom svensk idrott. Stockholm: Riksidrottsförbundet *FoU-rapport* 2013:1.
- Das, M., Verma, R., Ghosh, S., Ciaravino, S., Jones, K. A., O'Connor, B. & Miller, E. (2015). Community Mentors as Coaches: Transforming Gender Norms Through Cricket among Adolescent Males in Urban India. *Gender and Development* 23(1), 61–75.
- Egerberg Holmgren, L. (2011). *IngenMansLand. Om män som feminister, intervjuframträdanden och passerandets politik*. Akademisk avhandling. Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala universitet.
- Eliasson, I. & J. Fundberg (2022). Att förändra maskulinitet genom utbildning av pojkar inom idrott. En fallstudie av Locker Room Talk 8-veckorsprogram. *FoU-rapport* 2022:1. Stockholm: Riksidrottsförbundet
- Fundberg, J. (2003). *Kom igen, gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter*. Akademisk avhandling, Malmö universitet. Carlssons bokförlag.
- Jewkes, R., Flood, M. & Lang, J. (2014). From Working with Men and Boys to Changing Social Norms and Reducing Inequities in Gender Relations: A

- Paradigm Shift in Prevention of Violence against Women and Girls. *The Lancet* 385 (9977), 1580–1589.
- Locker Room Talk (LRT, 2018). *Handboken / LRT-metoden. Fairplay i omklädningsrummet*. Hämtad 20 januari 2020 från <https://www.yumpu.com/sv/document/view/60754805/handbokenlrt-metoden> Locker Room Talk (LRT): <https://lockerroomtalk.se>
- Miller, E., Tancredi, D. J., McCauley, H. L., Decker, M. R., Virata, M. C. D., Anderson, H. A. & Silverman, J. G. (2012). “Coaching boys into men”: A cluster-randomized controlled trial of a dating violence prevention program. *Journal of Adolescent Health* 51(5), 431–438. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.01.018>
- Olsson J. & Lauri, J. (2020). Det befriande ansvarets paradox. En studie av jämställdhetsinitiativet #killmiddag. *Tidskrift för genusvetenskap* 41(3), s. 5–26.
- Peacock, D. & Barker, G. (2014). Working with Men and Boys to Prevent Gender-based Violence: Principles, Lessons Learned, and Ways Forward. *Men and Masculinities* 17(5) s. 578–599. <https://doi.org/10.1177/1097184X14558240>
- Riksidrottsförbundet (2019). *Verksamhetsberättelse med årsredovisningar. Riksidrottsförbundet 2018*. Riksidrottsförbundet.
- Santhya, K. G., Jejeebhoy, S. J., Acharya, R., Pandey, N., Gogoi, A., Joshi, M., Singh, S. K., Saxena, K. & Ojha, S. K. (2019). Transforming the attitudes of young men about gender roles and the acceptability of violence against women, Bihar. *Culture, Health & Sexuality* 21(12), 1409–1424. <https://doi.org/10.1080/13691058.2019.1568574>
- Vetenskapsrådet (2017). God forskningssed. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- WHO (2009a). Preventing Violence by Developing Life Skills in Children and Adolescents. WHO Geneva, Switzerland
- WHO (2009b). Violence prevention the evidence. Changing cultural and social norms that support violence. WHO Geneva, Switzerland
- Yin, R. (2018). Case study research and applications. Design and methods. 6th edition. Sage.
- Zimmerman, F. (2018). Det tillåtande och det begränsande. En studie om pojkars syn på studier och ungdomars normer kring maskulinitet. Akademisk avhandling, 412, Göteborgs universitet.